

Ergens in november kreeg ik een voicemail van Lex Bohlmeier – waarin hij vroeg of ik zin had om een optreden te geven voor de levenseindekliniek. Ik dacht toen nog dat de levenseindekliniek een plek was in de bossen waar mensen heen komen om dood te mogen gaan.

Ik dacht dus dat de mensen tegen wie ik zou spreken, binnenkort dood waren.

Meestal is het omgekeerd. Denk ik althans. Meestal spreek ik tegen mensen die – omdat ze in het publiek zitten – mensen hebben opgezocht – juist een manier zoeken om door te gaan met het leven. Althans, dat is waarom *ik* schrijf en spreek en boeken lees en naar het theater ga.

Om verbonden te zijn – in de hoop dat die verbinding mij een koord geeft om op te balanceren boven de diepte.

Nadat ik die voicemail had beluisterd stond ik op het station te ijsberen. Ik dacht op dat moment dus nog dat de levenseindekliniek een plek in de bossen was. Ik merkte dat ik om mij heen keek, dacht over wat ik zou kunnen schrijven en ik zocht alleen maar naar diamanten. Naar schoonheid, naar het allermooiste, het allergrappigste, naar iets wat je zo zou innemen voor alle vergissingen die we maken, alle rotzooi die we achterlaten, al het verdriet dat we veroorzaken terwijl we denken het goede te doen, dat er een soort collectief mededogen losgeweekt zou worden en we ons ergens mee konden verzoenen. Ik ging op zoek naar schoonheid zoals iemand wiens haar in de fik staat, zoekt naar water. Alsof er een brand te blussen zou zijn. Alsof er iets te redden zou zijn.

Het was dezelfde reflex die ik tien jaar daarvoor had toen ik in een tent lag met mijn zus.

We waren op vakantie vertrokken naar Normandië, nadat we haar geliefde hadden begraven.

Hij was dood op de bank gevonden – niemand wist hoe dat gebeurd was en dat weten we nog steeds niet.

Het was niet heel lang nadat mijn moeder, onze moeder was overleden. Wat het verdriet nogal diep maakte.

Mijn zus had problemen met ademen – met leven denk ik achteraf, maar dat manifesteerde zich in ademhalingsproblemen – ze had het over oplossen. Ze wilde graag oplossen en eigenlijk stelde ik me daar nog wel iets moois bij voor. Dat wij in de kosmos zouden kunnen oplossen zoals een bruistablet in een glas water en dat we knetteren wanneer we dat doen.

Ze lag daar in de tent, had geen adem meer en ik moest iets doen.

Er gingen EHBO dingen door mijn aderen – er moest iets gebeuren – en toen heb ik de volgende dag een schrijfboek gekocht en ben ik begonnen aan iets wat dit boek is geworden, waarvan ik net hoofdstuk 18 heb gelezen.

Lex en ik spraken later elkaar – hij legde uit wat de levenseinde kliniek was – dat het niet in de bossen was – en dat er niemand doodging. Althans niet nu.

En hij stelde mij een ingewikkelde vraag.

Hoe denk jij, vroeg hij, dat afhankelijkheid zich tot zelfbeschikking verhoudt?

Wij hadden elkaar eerder gesproken over afhankelijkheid, hij interviewde mij daarover, omdat ik in dit boek had beweerd dat er een afhankelijkheidsverklaring zou moeten bestaan en dat begon een eigen leven te leiden. Er is nu een hele reeks op de Correspondent, waardoor ik sindsdien tegen wil en dank beschouwd word als een soort afhankelijkheids expert.

En nu kreeg ik de vraag: wat dan met zelfbeschikking. En afhankelijkheid. Hoe gaat dat samen? Misschien moet je daarover nadenken, zei hij.

Mijn zus en ik gingen uiteindelijk terug naar huis, het werd langzaam herfst die langzaam winter werd.

Een half jaar na de vakantie in Normandië gingen mijn zus en ik naar de film in Amsterdam, mijn vader bracht ons weg naar het station en ik weet niet meer hoe het precies gebeurde, maar ik zie mijn zus voor mij uitlopen de roltrap op en ze roept naar mij dat ‘het allerergste is, dat ik van jullie niet eens dood *mag*’

Het was heel koud, dat weet ik nog, op het station van Zaandam.

Om bij de sporen te komen moesten we eerst door zo’n tunnel over de weg en zij bleef voor mij uitlopen.

Ik stond stil vlak voor die tunnel. En zij liep door, keek aan het aan einde van de tunnel achterom, zag dat ik was stil blijven staan en bleef ook staan.

En terwijl we zo stilstonden, ik aan de ene kant en zij aan de andere kant, zag ik alles wat ik tot nu geschreven had tussen ons in liggen. Alle herinneringen die ik had beschreven, alle grappen die ik had bedacht, alles wat ik zo mooi vond en voor haar bewaarde, lag tussen ons in. Als een slecht gekozen cadeau.

De gedachte dat iemand geen troost zou kunnen halen uit herinneringen, dat herinneringen alleen maar pijn zouden doen en ze daar dus verre van wilde blijven, voor die gedachte moest ik bijna dekking zoeken.

En terwijl ik daar stond, waarschijnlijk was het vijftien seconden maar het was ook een eeuwigheid, leek het alsof ik daar al eerder had gestaan.

Het gevoel wat ik had was precies hetzelfde gevoel dat ik had toen ik op school voorlichting had gekregen over roken – ik was denk ik zeven – en mijn beide ouders rookten, en toen de vrouw van de anti rook campagne foto's liet zien over hoe je wegrot als je rookt – rende ik naar huis om mijn ouders te waarschuwen voor het brandende huis waar zij instonden– en ze lachten mij toen hard uit.

Ook toen leek ik aan de ene kant te staan en zij aan de andere kant.

Zij zouden daaraan doodgaan – dat wist ik zeker - en wilden dat niet voorkomen.

Er zat een heel leven tussen mijn ouders en dat van mij.

Er is geloof ik niet echt troost voor dat gevoel. Die verwijdering. En ik geloof dat ik dit hele boek lang gezocht heb naar een beeld dat je met dat gevoel kan verzoenen. Hoe je afhankelijk en onafhankelijk tegelijk kunt zijn.

zonnebloemen

Ik weet niet meer wat er gebeurde tussen het moment dat ik aan de ene kant van de tunnel stond en mijn zus aan de andere kant – en het moment dat we uiteindelijk samen in de trein zaten. Ik weet het echt niet meer. Wat mij naar de overkant bracht en wat mijn zus tegenhield. We zaten in de trein, liepen over de Dam, de film hadden we gemist. Het was kermis en ik kocht kaartjes voor de zweefmolen, die hoge, die boven Atlas uitkomt die aan de andere kant van het Paleis de wereld op zijn schouders draagt.

Mijn zus had een joint bij zich van hasj en toen ik dat zag knikte ik. Het leek me het allerbeste wat we samen konden doen, dat oproken, waardoor ik ineens snapte waarom Indianen een vredespijp roken om de voorouders te eren. Ik weet niet of ze zich bewust waren van de lichamelijke consequenties, dat het schadelijk was, maar misschien was dat ook juist wel de bedoeling.

Misschien – door zichzelf een beetje dichterbij de dood te brengen – waren ze dichterbij de voorouders. De voorouders, die zich volgens de Sioux Indianen slechts aan de andere kant van het kristal begeven en die alles zoveel beter begrijpen. Ik stelde me mijn ouders als Indianen voor en dat zij natuurlijk ook voorouders hadden, zij hadden verdriet dat ik nog niet had, doden bij wie ze dichterbij wilden zijn.

Er waren voor mijn ouders en ook voor mijn zus nu veel mensen aan de andere kant van het kristal.

En toen ik me die vraag (zelfbeschikking/afhankelijkheid) herhaaldelijk stelde, vroeg ik me af hoe dan met ubuntu?

Ubuntu is een Afrikaans woord dat iedereen kent, maar waarvan niemand de betekenis kent,

namelijk: ubuntu. Het wordt meestal vertaald met “ik ben doordat jij bent” of ik ben doordat wij zijn.

Is er ook een soort omgekeerde versie van ubuntu?

Als jij er niet meer bent, ben ik er dan ook niet meer?

Ik had het gevoel dat ik me altijd aan haar gezekeerd had, dus als zij voor die trein zou springen zou een deel van mij, misschien ik helemaal wel ook onder die trein zou komen te liggen.

En dan zou ik opnieuw geboren moeten worden, dat had ik al eens eerder moeten doen. Er is een Arabisch woord, Ya’burnee, wat meestal wordt gezegd op de momenten dat westerlingen Ik hou van je zeggen. Letterlijk vertaald betekent het: jij begraaft mij. Het betekent, ik wil niet zonder jou leven. Het is een liefdesverklaring.

Ik vroeg me af of ik het als een liefdesverklaring zou kunnen zien. Als iemand die uiteindelijk alleen maar zegt ‘jij begraaft mij’.

Ik weet in ieder geval dat ik in die tunnel dacht: maar als zij niet te redden valt, dan ben ik ook niet te redden. En die zin waren we dus samen.

Er was –vermoedde ik- een soort wederzijdse ontroostbaarheid.

(En ik geloof dat er in die wederzijdse ontroostbaarheid-ontredderdheid-een niet te redden heid –iets zit – een gat – een spleet – God misschien zelfs, waardoor je kunt ademen, waardoor het licht kan binnen vallen, maar ik geloof dat ik niet zou willen beweren dat het daardoor geen pijn doet.)

En als ooit de rollen zijn omgedraaid, dat ik aan de andere kant van de tunnel sta en iemand radeloos naar mij kijkt en zich afvraagt waarom ik dingen doe waar ik dood aan zal gaan, dan kan ik me voorstellen dat ik zal zeggen dat die dingen die ik doe waar ik dood aan zal gaan mij herinneren aan de voorouders, en dat ik door op deze plek te staan mijn ouders opnieuw of misschien wel voor het eerst echt lijk te kunnen ontmoeten en dat als jij ooit op deze plek staat, je ook mij opnieuw of misschien wel voor het eerst echt ontmoet.

Zelfs als ik allang aan de andere kant van het kristal ben.